

חולין י

משה שווערד

1. ספר שערים מצויינים בהלכה

אי נמי טעמא דהניחה מגולה כו'. עי' ברש"י דתלינן בנחשים אע"פ שהם המיעוט נגד האדם ושאר שרצים. וכתב בתשו' שיבת ציון (סי' נב) דמכאן מבואר דבחשש סכנה לא אזלינן בתר רוב, ובוה מיושב הא דקי"ל במס' נדרים (ח.) נידוהו בחלום צריך עשרה להתיר לו אע"פ שרוב חלומות הם הכל ושוא ידברו, ולעומת זה איתא במס' סנהדרין (ל.) בענין מעות מעשר שאין סומכין על בעל החלום והם מעות חולין, ולפי הנ"ל ניחא, דבענין מעות מעשר דזהו ענין איסור סמכין על רוב, ורוב חלומות הם דברים בטלים, משא"כ בנידוהו בחלום שנוגע לסכנה כמש"כ התוס' שם, בזה לא אזלינן בתר רוב. וע"ע בדברינו

מוכח מתשו' שואל ומשיב (מהד"ד ח"א סי' כח) שמבאר דרוב אינו אלא ספק כמש"כ השטמ"ק במס' ב"מ (ז.), רק שהתורה אמרה "אחרי רבים להטות", ובסכנה דאיכא משום פיקוח נפש לא אזלינן בתר רוב, דקי"ל במס' יומא (פה.) שאין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב [עיי"ש בתוס' ד"ה ולפקח]. וכ"כ בתשו' שם אריה (יו"ד סוס"י טז) דרוב הוא בגדר ספק רק דהתורה התירה, ובסכנה לא שייך לומר דהתורה התירה דאכתי הוי ספק. וכ"כ

2. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף י עמוד א

ג' משקים אסורים משום גילוי. לקמן מבואר דאף דבש אסור. מקשים הא נתקלל הנחש ועפר תאכל כל ימי חייו, וכל מה שאוכל טועם בו רק טעם עפר, א"כ מה נ"מ לנחש בין ד' משקים אלו לשאר משקים. [1] וי"ל דרק באוכל נתקלל ולא במשקה, עי' אדרת אליהו בראשית, וי"ל. [2] ועוד י"ל דבתחלה כשמכניס לתוך פיו מרגיש הטעם, ורק אח"כ בלעיסה ובבליעה מקבל הכל טעם עפר.

3. תוספות מסכת ביצה דף ו עמוד א

והאידינא דאיכא חברי חיישינן - פרש"י שכופין לישראל לעשות מלאכה וכשהוא י"ט מניחין אותם ואם היו רואין שיקברו מתייהם יכופו אותם לעשות מלאכה והשתא בזמן הזה שאין חברי מותר ואין לומר שצריך מניין אחר להתירו דכיון דזה הטעם משום חששא ועברה החששא עבר הטעם וה"נ אמרינן גבי מים מגולין דאסורין שמא נחש שתה מהן ועכשיו שאין נחשים מצויין בינינו אנו שותין מהן אפילו לכתחילה אף על פי שהוא דבר שבמניין ומ"מ ר"ת היה אוסר ומעשה היה ...

4. שפת אמת מסכת ביצה דף ו עמוד א

בד"ה והאידינא כו' וה"נ אמרינן גבי מים מגולין כו' י"ל דלא דמי לגילוי דהתם לא הוי כלל תקנה וגזירה רק דממילא נאסר מספק סכנה ומשו"ה כיון דעבר הסכנה מותר משא"כ הכא דהוי תקנה וגזירה דלמא יכבידו עלינו לעשות מלאכה ביו"ט שני ואין זה טעם ברור רק תקנה הי' בדבר שפיר י"ל דצריך היתר [ועי' בפר"ח ביו"ד (סי' קט"ז) שהשיג ג"כ ע"ד התוס' מטעם אחר אך במג"א (סי' תרכ"ח) וכן (בסי' תר"צ) משמע כדברי התוס' ע"ש]:

5. הרא"ש על ביצה פרק ראשון - סימן ה

ובזמן הזה אין לאסור מטעם זה כיון דליכא חברי האידינא כמו שאין נוהרין מגילוי לפי שאין נחשים מצויין. וכי האי גונא לא הוה דבר שבמניין ורב אלפס נמי לא כתבו בהלכותיו אבל רבינו תם ז"ל היה מחמיר בדבר וגם ר"ח פסק כרבינא.

6. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף י עמוד א

ובדין גילוי בזה"ז כתבו תוספות דלא חיישי' לגילוי במקום שאין נחשים מצויים. אך השל"ה כתב דשומר נפשו ירחק מזה, ואף הגר"א החמיר בדבר. ולקידוש פסול יין מגולה זמן מה שנפגם טעמו קצת, משום הקריבהו נא לפחתך. (ע"ע קובץ תשובות ח"ג סי' מה ומ"ש בפסחים ק"ז ובליקוטים תרומות פ"ח שבסוף הערות ברכות. וע"ע בס' עבודת מלך).

7. ספר שערים מצויינים בהלכה

בתוס' שבת (שם) מחמיר אף בשעה מועטת שלא לעשות קידוש עליו, והביא הטעם שכתב בתורת חיים עמ"ס ב"ב (צז:): דמה"ט אין לקדש על יין מגולה, משום שיין שמקדשין בשבת רמז ליינ המשומר בענביו ליום שכולו שבת, והוא טמיר וגנוז כו' עי"ש. ובכף החיים

8. חדושי הרשב"א מסכת חולין דף י עמוד א

השוחט בסכין ונמצאת פגומה אר"ה אפי' שבר בה עצמות כל היום כלו פסולה חיישינן שמא בעור נפגמה, פי' ובשחט בסכין בדוקה דאי בשלא בדק אפילו לא נמצאת פגומה פסולה וכגון שנאבדה דסתם סכינין אינו בדוקין ... וכו' הרמב"ן ז"ל דה"ה אם נאבד הסכין לרב הונא דפסולה דהא איהו כשמעתתיה אמרה ואמרינן לעיל דלרב הונא אם לא בדק בסימנין לאחר שחיטה אסורה באכילה ואיכא מאן דאמר נבלה, ואף על גב דאיכא לאיפלוגי דהכא שאני לפי שבדק הסכין קודם שחיטה ואיכא למימר אוקי סכין אחזקתיה אפ"ה מדאמרינן דרב הונא כשמעתיה אם אתה אומר דהיכא דנאבד קודם בדיקה כשרה לא הוי כשמעתיה ... ומדברי רבינו הרב ז"ל נראה דלא ס"ל הכי אלא בין לרב הונא בין לרב חסדא היכא דנאבד כשרה דנוקי סכין אחזקתיה וכבר בדקה קודם שחיטה ונמצאת יפה אלא דהשתא דנמצאת פגומה ואיכא למיתלי דבעור נפגמה תלינן לחומרא, והיינו כשמעתיה דאי לאו טעמא דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת היינו מכשירין אותה כיון דשחוטה לפניך ותלינן פגימתו של סכין בשבירת עצמות...

9. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף י עמוד א

השוחט סכין ונמצאת פגומה וכו'. מדובר שבדק הסכין קודם, דבלא"ה ודאי השחיטה אסורה. וכן מוכח לעיל במומר לנבלות לתאבון בודק סכין ונותן לו, ורק בדיעבד מהני בדיקת סכין אח"כ וכן איתא שם דאם הסכין לא נבדק ואינו נמצא לבדקו אח"כ, פסולה. שם. נחלקו הרמב"ן ורבו של הרשב"א מה הדין לרב הונא בנאבד הסכין, דעת הרמב"ן שגם בנאבד הסכין פסולה, ודעת רבו של הרשב"א דלא פסל רב הונא אלא בסכין פגומה לפנינו, אבל בנאבד הסכין כשרה. והרמב"ן מביא ראיה לדבריו ממ"ש בשמעתין בשלמא ר"ה כשמעתיה, הרי דהש"ס מדמה דינא דשמעתין לדרב הונא קמייטא, והתם הרי אין שום ריעותא לפנינו. ורבו של הרשב"א דחה ראיה זו, משום דהכא עדיף טפי שבדקו הסכין מעיקרא ולא היה פגום. וע"ע ברשב"א מש"כ בזה.

10. חדושי הרשב"א מסכת חולין דף י עמוד א

אמר לך עצם ודאי פגים עור ספק פגים ספק לא פגים והו"ל ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי, ספק וודאי שנאמר כן לא נאמרה על דרך רוב ספק וודאי שנאמר בתלמוד שהודאי מכחיש את הספק והספק מכחיש את הודאי אבל כאן אין ספק מכחיש את הודאי דאפשר לעור שפגם ואפשר לעצם שפגם ואפשר ששניהם פגמו את הסכין והכא הכי מפרשינן ליה אין מניחין את המצוי לפגום ותולין במי שאינו מצוי לפגום ועצם מצוי לפגום.

11. חדושי הרשב"א מסכת חולין דף י עמוד א

מתב רב אבא לסיועיה לרב הונא טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ אף על פי שנתעסק באותו המין כל היום כולו, כלומר אחר טבילה, לא עלתה לו טבילה, ומיירי כגון שחפף קודם טבילה דאי לא חפף אפי' לא נמצא עליו

דבר חוצץ לא עלתה לו טבילה ומיירי נמי בשלא חפף סמוך לטבילה דאי בשחפף סמוך לטבילה אפי' נמצא עליו דבר חוצץ אינו חוזר וטובל וכדגרסינן בנדה...

12. ספר שערים מצויינים בהלכה

טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ כו', לא עלתה לו טבילה. הקשה הראש יוסף, הא ודאי מיירי הכא בחציצה במיעוט הגוף, דהא סתמא קתני [ועי' בב"י יו"ד סי' קצט], והרי מיעוט המקפיד הוא מדרבנן, דמה"ת אינו חוצץ אלא רובו ומקפיד עליו, א"כ אמאי לא אמרי' בזה ספיקא דרבנן לקולא, ולמה לא עלתה לו טבילה, וכי תימא משום דאיתחזק איסורא, הא כתב הרמב"ם (מקואות פ"י ה"ו) דבטומאה קלה בספק טבל טהור הוא, וא"כ בטומאה דרבנן אף בדאיתחזק איסורא אמרי' ספיקא דרבנן לקולא וכמש"כ הפר"ח (כללי ס"ס ס"ק טו) עי"ש. ונ"ל דאפשר דהכא דומה קצת למש"כ הפוסקים [עי' בש"ך כללי ס"ס] דהיכא דנולד הספק בדאורייתא אפילו נתגלגל אח"כ אדרבנן, לא אמרי' בזה ספק דרבנן להקל. ועוד י"ל עפמש"כ בתשו' הגרע"א (סי'

שם ה"א). ועוד י"ל עפמש"כ בתשו' נודע ביהודה (מהד"ק יו"ד סי' נג) דמעשה החפיפה והטבילה הוא דבר שיש לו מתירין [עי' בשו"ע יו"ד סי' קב ס"ג], ולא אמרינן ביה ספק דרבנן להקל כמבואר במס' ביצה (ד). ועוד נ"ל לתרץ עפ"י מה שהוכיח בתשו' שואל ומשיב (מהד"ק ח"ב סי' קו) בכמה ראיות, באשה שטבלה ומצאה עלה חציצה מיעוט המקפיד שהוא רק מדרבנן, אף דמה"ת עלתה לה טבילה, מ"מ כיון דרבנן אמרו שטבילה זו לא מועיל כיון שיש מיעוט שחוצץ, שוב הוה טמאה מה"ת כו' עי"ש. ולפ"ז לא אמרינן הכא נמי דספיקא דרבנן לקולא. וראיתי בישועות יעקב (יו"ד סי' יח)

13. תוספות מסכת חולין דף י עמוד א ד"ה סכין אתרעאי

סכין אתרעאי בהמה לא אתרעאי - תימה דליכא לשנויי הכי אהיהא דמקוה שנמדד ונמצא חסר דבריש נדה (דף ב:) דקאמר התם דכל הטהרות שנעשו על גביו למפרע כולן טמאות משום דהא חסר לפניך והעמד טמא על חזקתו ולא אמרינן מקוה אתרעאי אדם לא אתרעאי והכא נמי נימא העמד בהמה על חזקתה ואימא לא נשחטה דהרי הסכין פגום לפניך

[1] וי"ל דשאני התם דאיכא למימר חסר ואתאי כדקאמר התם

• ספר שערים מצויינים בהלכה

ונראה ביאור הדבר עפמש"כ בתשו' פני יהושע (ח"ב אהע"ז סי' נט) שכל דבר שדרכו להיות בבת אחת, לא שייך לומר דמיקרי ריעותא, דנימא מדהשתא הכי הוא, גם לפני זה היה כן, אלא אמרינן השתא הוא דאיתרע, משא"כ במקוה שהחיסור בא מעט מעט, יש לומר שהרבה קודם איתרע הדבר, והלכך הריעותא אלים.

[2] ועי"ל דהכא טעמא משום דעצם ודאי פוגם וכ"ת התם נמי ודאי טבל כדאמר הכא גבי טבל ועלה לא דמי דמה שנתעסק באותו המין אחר כך עושה אותו ודאי טבל דמסתמא מאותו מין שנתעסק בא אבל התם מה שייך לומר ודאי טבל הרי במקוה חסר טבל ואין זו טבילה והא דאמרינן בסמוך גבי רב יוסף דטרף עד תליסר חיותא איכא למימר דלא כרב חסדא דלרב חסדא אפילו בתרייתא כשרה לפי שקרוב לודאי דבעצם של מפרקת של

בתרייתא אפגים לפי שבראשונות רגיל להזהר שלא לדחוק את הסכין בכח במפרקת לפי שעדיין צריך לשחוט אחרות אבל באחרונה לא חייש

• ספר שערים מצויינים בהלכה

עוד תירצו התוס', דהכא הטעם משום דעצם ודאי פוגם כו'. הביאור לזה עפמש"כ בחי' הרשב"א (ד"ה סכין) דהריעותא דמקוה אלים להכחיש גם מעשה הטבילה, דהרי חסר לפניך, ואין במה לתלות שנעשה השתא טפי מעיקרא, משא"כ הריעותא דסכין לא אלים להכחיש מעשה השחיטה, דהא יש לתלות שנפגם בהעצם טפי מבעור, ואפילו להמסקנא דמטיק דרב חסדא מכשיר אפילו בלא שיבר בה עצמות, מ"מ איפגם טפי במפרקת מבעור.

[3] ועי"ל דמה לי אתיליד ריעותא בסכין ומה לי אתיליד ריעותא בבהמה אלא על כרחך הכי קאמר סכין אתרעאי פירוש ואיכא ספיקי טובא שמא בעצם נפגמה ואפילו בעור נפגמה שמא לא נשחטו הסימנין כנגד הפגימה והוי כספק ספיקא והשתא פריך שפיר בתר הכי כל ספק לאתויי מאי לאו לאתויי כה"ג דמשמע שבא לרבות אפילו דבר שנוטה להתיר יותר מלאסור ומשני לא לאתויי ספק שהה ספק דרס ואף על גב דלא עביד דשהי ודריס דמסתמא שחט כדרך השוחטין ופריך מאי שנא כיון דתרוייהו קרובים לודאי להכשיר.

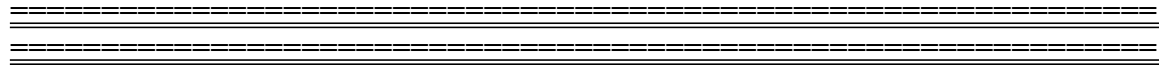
• ספר שערים מצויינים בהלכה

עוד תירצו התוס', דהכא שאני דאיכא ספיקא טובא כו' והוי כספק ספיקא כו'. וכתב הש"ך (כללי ס"ס אות כו) דהתוס' דייקי לכתוב "כספק ספיקא", כיון דלא הוי ספק ספיקא ממש, משום דהא דקאמרי שמא לא שחט כנגד הפגימה לא הוי ספיקא כלל, דמסתמא שחט כדרך השוחטים והוליק והביא בכל הסכין, ומשום הכי כתבו דהוי כספק ספיקא. וע"ע בחוות דעת (שם) ובחי' הגרע"א (יו"ד סי' א ס"א ד"ה ובהא) ובפני יהושע (ד"ה בא"ד) ובפמ"ג (שפ"ד סי' יח סק"א) ובצל"ח (ד"ה נחלקו) ובלב אריה (ד"ה איתמר) ובחי' חתם סופר (ד"ה בהמה) ובהגה' מצפה איתן, ובתשו' באר יצחק (יו"ד סי' ד ענף ג).

14. חדושי הרשב"א מסכת חולין דף י עמוד א

[4] א"נ יש לפרש דה"ק התם ודאי גברא אתרעאי דא"א להיות המקוה חסר או לדבר חוצץ להיות עליו שתעלה לו טבילה אלא הרי הוא ודאי כאלו לא טבל כלל ומש"ה בין בנמצא עליו דבר חוצץ בין בשנמדד ונמצא חסר העמד טמא על חזקתו אבל הכא סכין הוא דאתרעאי אבל בהמה לא אתרעאי דאף כשתמצי לומר שנפגם בעור אכתי איכא למימר דלא פגעה פגימתו בסימנין כלל ובמקום הבדוק שבסכין נשחטו וכדין נשחטו

והוא שיש בסכין מלא צואר וחוזן לצואר כמלא צואר דאפשר לומר שבצד הבדוק נשחטה הלכך לא אלימא ריעותא דסכין לאפקוי בהמה מחזקת כשרות כיון שהיא שחוטה לפניך.

15. רש"י מסכת חולין דף י עמוד ב ד"ה הלכתא כרב
הלכתא כרב הונא - דחיישינן לעור ועל ידי היה מעשה והורה לי רבינו יעקב ב"ר יקר בעוף לאיסור.

ראש יוסף מסכת חולין דף י עמוד ב

הלכתא כוותיה דרב הונא בשלא שיבר בה עצמות. **ופירש"י ז"ל שעל ידו היה מעשה ושאל ר"י בר יקר בעוף ואסר. רצונו הא וודאי דפסקינן הלכתא כרב הונא, אלא דאיכא למימר דווקא בבהמה שעור מצוי לפגום יותר מן הסימנין, אבל עוף שעורו רך מקילינן. וע"ז כתב שהורה לו לאיסור אף בעוף.** ולשיטתיה יש לו הוכחה גדולה לזה, שהוא מפרש לקמן [ד"ה בעצם המפרקת] דרב חסדא דמכשיר דווקא בנגע במפרקת, ואפ"ה לית הלכתא כוותיה אלא כרב הונא, והא וודאי דעור אינו מצוי לפגום יותר מן מפרקת, אלמא כי הדדי ספיקא הוא ואסור. ומיהו אין ראייה דשאני עוף דעורו רך ועצם מפרקת מצוי לפגום יותר, ואפשר דר"י בר יקר כשהטריף לו, היה בלא נגע במפרקת. ומיהו לדינא פסקינן אף בעוף ואף דנגע במפרקת דפסולה. ועיין בירור דעה סימן י"ח [ב"ה ד"ה ומ"ש ואפילו, ש"ך ס"ק ג]:

16. חדושי הרשב"א על מסכת חולין דף י/ב

והלכתא כותיה דרב חסדא בששבר בו עצמות, מכלל דרב חסדא אע"ג דלא שבר ואי לא שבר במאי איפגים אימר בעצם מפרקת אפגים. פרש"י ז"ל דס"ל לר"ח דשבירת מפרקת כשבירת עצמות לפגום יותר מעור. נראה שהוא מפרש אימא בנגיעתו בעצם המפרקת איפגים והוא שיודעים בו שנגע בעצם דמפרקת, אבל אי לא ידעינן אי נגע בעצם דמפרקת או לאו אפי' ר"ח מודה דפסולה דבמאי איפגים. ויש מקשים לפירושו של רבינו מדאמרין בסמוך לעולם כרב הונא דאי כר"ח מכדי מתלא בעצם דמפרקת תלינן, ממאי דבעצם דמפרקת דקמייתא אפגים דיילא בעצם דמפרקת דבתרייתא איפגים, ואם איתא דר"ח בשנגע ודאי קאמר, מנא ליה דר"ח משום דתלינן לקולא הוא דקאמר הא אינו אלא משום דס"ל דעצם דמפרקת ודאי פוגם כשאר עצמות. ועוד ק"ל דהאי דקא מקשה ואזיל מכלל דר"ח סבר אע"ג דלא שבר בודאי היה סלקא דעתיה השתא דלר"ח אפי' בשלא שבר ולא נגע בעצם דמפרקת כלל מכשר, מדקא מתמה אי לא שבר במאי פגים, ואם איתא דהאי דקא מהדר ליה אימר בעצם דמפרקת איפגים, היכי אהדר ליה דלאו כדקס"ד דבשלא נגע כלל אלא דוקא בשנגע בעצם דמפרקת, וקולו של ר"ח משום דתלי פגימתו בנגיעתו בעצם דמפרקת, הכין הל"ל הכא במאי עסקינן בשנגע בעצם דמפרקת ואימא בנגיעתו נפגם. ועוד דאי בשנגע דוקא, כי קא מותיב ר' אבא לרב חסדא מטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ, ה"ל לאדכורי בקושייתו מה שנתעסק באותו המין אחר הטבילה, והכין ה"ל לאקשוויי והא הכא דודאי טבל ספק הוה עליה ספק לא הוה עליה ונתעסק באותו המין כל היום כולו אחר הטבילה ואפ"ה קא אתי ספק ומוציא מידי ודאי. אלא ודאי משמע דשמעיה לר"ח דאפי' בשלא שבר אמרה לשמעיה משום דתלינן דדילמא נגע בעצם דמפרקת ובו נפגמה, ומשום הכי לא חש למימר ליה אלא דודאי טבל ספק הוה עליה ספק לא הוה עליה, וכמו שכתבתי למעלה, אלא הכא הכי פירושא אימר בעצם דמפרקת נגע ואימר בנגיעתו נפגמה:

17. חדושי הרשב"א מסכת חולין דף י עמוד ב

וכבר כתבנו שיש ללמוד מכאן דאפילו לרב הונא אם נאבד הסכין אחר שחיטה כשרה ולא חיישינן שמא נפגמה בעצם המפרקת כאלו שבר בה עצמות ורב כהנא שהיה מצריך בדיקה בנתיים עצה טובה קמ"ל, שאם היתה בדיקה זו חובה א"כ אפילו לרב הונא נמי תבעי בדיקת חכם כיון שאינו רשאי לשחוט בהמה אחרת עד שיבדוק, והגע עצמך שאם שבר בה עצמות אחר בדיקה ראשונה כלום הוא רשאי לשחוט עד שיראה לחכם, וה"ל אלו היינו חוששין לשבירת עצם דמפרקת כשבירת עצמות לא היה רשאי לשחוט בלא בדיקת חכם לפי שכבר הלכה תורת בדיקה הראשונה, אלא ודאי לר"ה נמי אלו לא בדק אחר שחיטה ונאבד הסכין שחיטתו כשרה דהעמד סכין על חזקתו ורב כהנא עצה טובה קמ"ל שלא לפוסלן אם תמצא הסכין פגומה במקרה אחר שחיטת כולן, והיינו דאמרין הא אמר ר' יוחנן לא אמרו להראות סכיננו לחכם אלא משום כבודו של חכם וכיון שבבדיקה ראשונה הורשה לשחוט כל מה שירצה ואלו נאבד הסכין קודם בדיקה היו כלן כשרות עכשיו שהוא רוצה לבדוק בנתיים

אף על פי שיש תועלת בבדיקה זו אינה מחובה אלא כדי להציל ממונו מספק ואין כאן ביטול כבודו של חכם, כך פ' רבינו הרב ז"ל, וא"ת א"כ מאי מצריך דקאמר דלשון מצריך משמע מצריך להוציא מידי איסור ואין כאן אלא עצה טובה, [1] י"ל מצריך משום בל תשחית, [2] א"נ ה"ק הבא להתיר את כולן חוץ מאותה שנמצאת הסכין פגומה אחר שחישתה צריך שיבדוק בין כל חדא וחדא דאי לא בדק בין כל חדא וחדא ונמצאת סכיניו פגומה אחר שחישת כולן כולן אסורות.

- **שו"ע יו"ד סימן יח**
(א) השוחט בסכין בדוקה ונמצאת פגומה, (אפילו מן הצד) (ד"ע), הרי זה נבילה; אפילו נגע בעצם המפרקת, אין תולין שנפגמה בו אחר שחיטה, אלא חיישינן שמא בעור נפגמה ונמצא שחט בסכין פגומה, ואפי' בעורף:

- **שו"ע יו"ד סימן יח**
(ג) צריך לבדוק הסכין קודם שחיטה, ואם לא בדק, לא ישחוט; ואם עבר ולא בדקתה תחלה ואח"כ בדקה ומצאה יפה, שחיתתו כשרה:

- **נקודות הכסף על יו"ד סימן יח**
[1] צריך לבדוק הסכין קודם שחיטה ואין לסמוך על מה שירצה לבדוק אחר שחט' והטעם כתב הרשב"א דשמא ישכח לבדוק אחר השחיטה והרי הוא כאוכל נבלה:

- **באר היטב על יו"ד סימן יח**
[1] ישחוט. ופי' הש"ך דלא יסמוך אבדיקה לבסוף שמא ישכח מלבדוק וה"ה כאוכל נבלה. וא"ל למה אין מברכין על בדיקת סכין. שמא ימלך ולא ישחוט:

18. רש"י מסכת חולין דף י עמוד ב ד"ה עד אחד
עד אחד נאמן באיסורין – [1] דכל יחיד ויחיד האמינתו תורה וזבחת מבקרד ומצאנד | דברים י"ב | ושחט את בן הבקר (ויקרא א) ואכלי כהנים על ידו ולא הזקיקו להעמיד עדים בדבר ולא הצריכה תורה עדים אלא לעונש ממון או מיתת בית דין ולעריות דגמרינן (גיטין צ) דבר דבר ממון.

19. תדושי הרשב"א מסכת חולין דף י עמוד ב
עד אחד נאמן באיסורין, פרש"י ז"ל דכל אחד האמינתו תורה דכתיב ושחט את בן הבקר ואכלו כהנים ולא הזקיקו להעמיד עדים בדבר וכתיב וזבחת מבקרד, וגרסינן בירושלמי במס' (כלאים) [דמאי] שאם אין אתה אומר כן אין לך אדם מתאכסן אצל חברו, [2] ויש מי שפי' דאתיא מדכתב גבי אשה וספרה לה לעצמה אלמא עד אחד נאמן באיסורין ק"ו מאשה.

20. ריטב"א על גיטין דף ב/ב
עד אחד נאמן באיסורין. [3] פרש"י נפקא לן שהרי כל א' וא' האמינתו תורה על שחיתתו ועל ניקור הבשר שאם אי אתה אומר כן אין לך אדם מתאכסן אצל חברו כדאיתא בירושלמי, ואיכא מאן דאמר דמגדה ילפינן דכתיב וספרה לה לעצמה, וזה אינו דשאני נדה דלא אפשר בעדים ואין דנין אפשר משאי אפשר, ואי קשיא לך והיכי אמרינן בסמוך דעד אחד אינו נאמן באיסורין אלא היכא דלא אתחזק אסורא והרי שחיטה דעד אחד נאמן וכדפרישית ואתחזק אסורא דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת, וי"ל דשאני שחיטה וניקור הבשר שבידו לתקן וכל שבידו לתקן אע"ג דאתחזק אסורא עד אחד נאמן והכי מוכח התם ביבמות (פ"ח א), אבל היכא דאתחזק איסורא ואין בידו לתקן בהא הוא דאמרינן דאין עד אחד נאמן ובהא נמי אליבא דהלכתא עד אחד נאמן אלא דמנא לן קאמר וכדאמרינן נמי התם ביבמות, אבל עיקר קושיא אינו אלא מדהוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים:

21. רש"י על יבמות דף פח/א
ואמר ברי לי דשומן הוא דמהימן – [4] והא ודאי פשיטא לן דסמכי' עליה כל זמן שלא נחשד דאי לאו הכי אין לך אדם אוכל משל חברו ואין לך אדם סומך על בני ביתו:

22. ספר שערים מצויינים בהלכה

כתב בתשו' מהרי"ק (שורש לג) דדינו של עד אחד באיסורין כשנים, שכל מקום שהאמינה תורה עד א' הוה כשנים, ולכן אם עד אחד מעיד שהשוחט שחט שלא כהוגן אינו נאמן, דהתורה האמינה השוחט כשנים, ואין דבריו של אחד במקום שנים. אבל בי"ש (סי' ט) כתב, דדוקא לענין עדות אשה אמרי' דהוי כשנים, ולא בשאר איסורין. ועי' בטו"ז ודגול מרכבה (יו"ד סי' א ס"ק כג) ובש"ך (יו"ד סי' קכז ס"ק יד).

23. ספר שערים מצויינים בהלכה

וּכְתַב הַרְאִ"ש לְקַמֵּן (סי' כד) הַטַּעַם דְּבוֹה"ז נִתְבַטְּלָה הַתְּקַנָּה שֶׁל בְּדִיקַת הַחֲכָם, מִשּׁוּם שֶׁמִּמֵּי יְרֵאִים וְשִׁלְמִים, וְלֵהֵם מִחֲלוּ חֲכָמִים עַל כְּבוֹדָם. וְכַתֵּב בְּשׁו"ע הַרֵב (קו"א שם) דְּמַה"ט צָרִיךְ שִׁהְיִו הַשּׁוֹחֲטִים יְדוּעִים בִּירֵאת ה' עַל פְּנֵיהֶם יוֹתֵר מִבִּימֵי הַתְּלַמּוּד, דַּל"כ אֵין לְהֵאֱמִינָם עַל בְּדִיקַת הַסֵּכִין יוֹתֵר מִבִּימֵי חֲכָמֵי הַתְּלַמּוּד. וּבִרְמ"א (שם סי"ז) כַּתֵּב עִמְש"כ בְּשׁו"ע דְּטַבַּח שֶׁלֹּא הִרְאָה סִכְיֵנו לְהַחֲכֵם מִנְדִּין אוֹתוֹ, דְּבִנְמִצָּאת יִפֵּה יָכוֹל הַחֲכָם לְמַחֹל, וְא"צ לְנִדּוּתוֹ. וְכַתֵּב הַש"ך (שם ס"ק כח) דְּמוֹכַח מִזֶּה דִּס"ל כְּמִש"כ רִש"י וְהַר"ן לְקַמֵּן (יח). דְּהָא דְּמִנְדִּין אוֹתוֹ כְּשֶׁלֹּא הִרְאָה סִכְיֵנו לְחֲכָם הוּא מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ שֶׁל חֲכָם, דְּמִנְדִּין עַל כְּבוֹד הַרֵב, וְלִכְךָ יָכוֹל לְמַחֹל עַל כְּבוֹדוֹ, דְּרַב שְׂמַחַל עַל כְּבוֹדוֹ מִחֹל, אֲבָל הַרְמַב"ם (שְׁחִיטָה

24. ספר שערים מצויינים בהלכה

כַּתֵּב הַרְאִ"ש יוֹסֵף (ד"ה וְהֵנָּה) דְּצ"ע הָא רֹבַא וְחֻזְקָה רֹבַא עֲדִיף, וְא"כ ר"מ דְּלֹא אֲזִיל בְּתֵר רֹבַא דְּחִיִּישׁ לְמִיעוּטָא, כְּש"כ דְּלֹא אֲזִיל בְּתֵר חֻזְקָה, וְהָרִי לֹא מִצִּינוּ בְּכָל הַש"ס דְּר"מ לֹא אֲזִיל בְּתֵר חֻזְקָה. וְעִי' בְּר"ש בְּמִס' נִגְעִים (פ"ד מ"א) שְׂכַתֵּב שְׂאִין מִי שִׁיחְלוֹק עַל דִּין חֻזְקָה. וְהֵנָּה לְדַבְרֵי הַחֲתָם סוֹפֵר לְקַמֵּן (מֵהַד"ב ד"ה דִּיצִיָּאָה) דְּלִר"מ עֲנִין הַחֻזְקָה הוּא הַלְכָה לְמַשָּׁה מִסִּינֵי שְׁפִיר מִיּוֹשֵׁב, דַּאֲפ"ה לֹא אֲזִיל בְּתֵר רֹבַא, דַּאֲזִין דְּנִין ק"ו מֵהַלְכָה, וְכִמּוֹ שְׁבִיאָר

מִנָּא הָא מִילְתָּא דַּאֲמֹר רַבְּנָן אוֹקֵי מִילְתָּא אַחֲזִיקָה. מְבוֹאָר מִזֶּה דְּמִצַּד הַסְּבָרָא לֹא הֵינּוּ יוֹדְעִים שִׁישׁ לִילֵךְ בְּתֵר חֻזְקָה, וְצָרִיךְ קְרָא לְזֵה, וְלִכְךָ יִלְיָף דִּין הַחֻזְקָה מִנְּגַע. וְכַתֵּב

המהרש"א לקמן (יא. תוד"ה מנא) לרב אחא בר יעקב. שוב ראיתי בראש יוסף לקמן (יב. ד"ה כלל רובא) שכתב סברא זה בעצמו. והנה מצאתי שקושיא זו כבר הקשה המרדכי לקמן (פי"ט תשלו), ותירץ שם בהגהות, דכרובא כדאיתא קמן מודה גם ר"מ, וחזקה נמי הוא דאיתא קמן. וכן בפני יהושע במס' כתובות (קונ"א יב.) הקשה, כיון דר"מ חייש למיעוטא, א"כ כש"כ דלא אזיל בתר חזקה, ואמאי אמרי' במס' עירובין (לה:): נגע באחד בלילה ולמחר השכים ומצאו מת, ר' מאיר מטהר דאזל בתר חזקה. ולפי דברי ההגה' מרדכי הנ"ל שפיר מיושב, דזהו כדאיתא קמן. והמהרש"ם (דעת תורה פתיחה להל' טריפות) תירץ עפ"י דברי התוס' במס' כתובות (עה. ד"ה אבל) דחזקת הגוף עדיף משאר החזקות דהיינו מחזקת הדין, ולכן התם שיש לו חזקת הגוף שהיה חי גם ר"מ מודה בזה.

• עוד עיין חידושי רשב"א [קוק] נידה ב. רשימה #3

25. ספר שערים מצויינים בהלכה

כשרות הן, ע"י בתוס' לקמן (יא. ד"ה אתיא), ג' חזקה הבאה מכח סברא ואומדנא, כגון חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו, חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, וזהו כמו אנן סהדי, ובחזקה כזו מפקינן גם ממונא [ע"י בתשו' מהרי"ק סי' קה], והא דאמרי' דרובא עדיף מחזקה היינו חזקה של אופן א' דהיינו חזקה קמייתא, אבל החזקה הבאה מכח שכל עדיף מזה.

וראיתי בתרומת הדשן (סי' רו) דחזקה אין אדם פורע בתוך זמנו [דהיינו החזקה באופן ג'] הוא "חזקה מכח רוב", וכמו כן חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, משום דכל הני חזקות באו מכח רוב, דרוב בני אדם אין עושין אלא בענין זה, והוא קורא חזקה זו בשם חזקה שאינה פוסקת, והחזקה קמייתא [דהיינו של אופן א'] כגון העמד אשה על חזקתה הוא קורא בשם חזקה הפוסקת. ומצאתי בפני יהושע במס' גיטין (יז. תוד"ה משום) דחזקת כשרות מטעם רובא הוא, דרוב ישראל כשרים הם. וע"ע בפני יהושע במס' כתובות (קונ"א

דאמור רבנן אוקי מילתא אחזקיה. בחי' חתם סופר (ד"ה אוקי) ובשערי תורה (כלל א) דייקי בלשון הגמ' "מנא הא מילתא דאמור רבנן אוקי מילתא אחזקיה", למה לא נקטו הלשון "דאזלינן בתר חזקה", וכדאמרי' לשון כזה בסמוך (יא.) לגבי רוב, ותירצו שיש הרבה מיני עניני חזקות, וכולם בשם אחד יקראו, ואפ"ה הם חלוקים בדיניהם, והכא מיירי בחזקה שכבר נתברר שעה אחת שהיה כן, ומספקינן דילמא נשתנה מאז ועד עתה, וזה נקרא בשם "חזקה קמייתא", ולכן מדוייק לשון הגמ' דאמר "אוקי מילתא אחזקיה", כלומר כמו שהיה עד עכשיו כן הוא גם עתה. וע"י כפי' רבינו גרשום כאן, ובחי' הר"ן לקמן (יא. ד"ה מנא).

ובשערי תורה (שם) מחלק עניני החזקות על ג' אופנים, א' חזקה קמייתא כגון בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת, העמד טמא או טהור על חזקתו, העמד אשה על חזקתה, וכדומה, [וע"י בחי' הר"ן לקמן יא. ד"ה מנא]. ב' חזקה מכח רוב, כגון נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך כמה נטרפה, דחזקה זו לא נתבררה אלא מכח רוב, דרוב בהמות

26. קובץ הערות - סימן עג

שם, (f) איסורא מטומאה לא ילפינן. ובשב שמתתא [ש"א פ"א] כתב דמה"ט לא קשיא מה שהקשה בפר"ח, דלילף מספק טומאה ברה"ר דכל הספיקות מותרין, דאיסור מטומאה לא ילפינן. ואינו נראה, דזה לא הוי איסור

מטומאה, דהא דס"ט ברה"ר טהור, אין הכונה שהדין משתנה בשביל הספק מטומאה לטהרה, אלא הפירוש שאין אנו חייבין לחוש לצד הספק שמא טמא הוא, ומותר לסמוך על צד שמא טהור הוא, והדבר הזה, אם צריכין לחוש מספיקא או לא, הוא דין איסור ולא דין טומאה. ולדברי ש"ש קשה, מהא דילפינן בפ"ק דחולין ו' ע"ב מ"ב מבית המנוגע, דאזלינן בתר חזקה, והא איסור מטומאה לא ילפינן, אלא ודאי דכיון דבשביל החזקה לא נשתנה הדין בעצם, אלא שאין צריכין לחוש שמא יצא מחזקתו, זה לא הוי טומאה אלא איסור:

27. דף על הדף מסכת חולין דף י עמוד ב

בגמ': מנא הא מילתא דאמור רבנן אוקי מילתא אחזקה וכו' ויצא הכהן וכו' והסגיר את הבית וכו'. בשב שמעתא (שמעתא א' פא) מביא: מ"ש הפר"ח דמספק טומאה ברה"ר ליכא למיליף וכו', אלא דגזה"כ הוא בטומאה לטהר ברה"ר, ואין למידין איסור מטומאה עכ"ל.

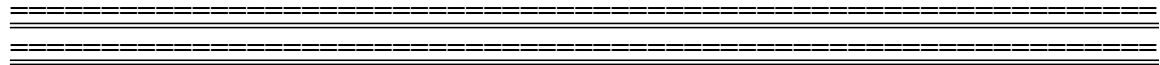
וכתב הגאון ר' אלחנן וסרמן זצ"ל - הי"ד בקובץ דגל התורה (סי' ע"ג): (א) והנה הך כללא דאיסור מטומאה לא ילפינן, מבואר היא בפ' מצות חליצה (יבמות דף ק"ג) לענין חליצה בסנדל המנוגע, דהחליצה פסולה דכתותי מכתת שיעוריה, ואף דלענין טומאה חשיב שלם, ולא אמרינן כתותי וכו', מ"מ אין למידין מטומאה לענין חליצה. ועפ"י"ז כתב הגאון לתרץ קושית הפר"ח דאין ללמוד ספק איסור להתיר מספק טומאה ברה"ר, דאיסור מטומאה לא גמרינן.

(ב) אמנם לפי"ז קשה מפ"ק דחולין (דף י"א) מנא הא מילתא דאזלינן בתר חזקה, עיין שם דיליף הא מבית המנוגע, ומזה ילפינן גם לענין חזקת איסור מטומאה, והאיך נלמוד איסור מטומאה.

(ג) ע"כ נראה, דהא דלא ילפינן איסור מטומאה, ל"ש רק לענין עצם דין הטומאה, כמו התם לענין סנדל המנוגע, דאף דלענין טומאה הוא חשיב שלם וטמא, מ"מ לענין איסור אפשר דאינו חשיב שלם. אבל כשאנו באים לדון אם צריכין לחוש לצד הטומאה, זה אינו דין טומאה אלא דין איסור, וע"כ לענין הך דינא דהעמד דבר על חזקתו, דהחזקה אינה מהפכת את הדין מטהרה לטומאה או מטומאה לטהרה, כגון בספק טבל דמעמידין את הטמא על חזקתו, ואין החזקה מטמאתו, דאם באמת טבל כהוגן נטהר מטומאתו, ואם אח"כ נכנס למקדש לא יתחייב כרת בדין שמים, דקמי שמיא גליא שהוא טהור, אלא דגזיה"כ שאין אנו צריכין לחוש שמא נשתנה הדבר מכמו שהיה, ואם יכנס למקדש בשוגג אנו מחייבין אותו בקרבן, ואין אנו צריכין לחוש שמא טבל כהוגן והקרוב הוא חולין בעזרה, וכה"ג לענין ספק קידושין דמעמידין האשה בחזקת פנוי' ומותרת להנשא לכל אדם, אף שאפשר שהקידושין הן כהוגן והיא אשת איש, אלא דגזה"כ היא שאין אנו חייבים לחוש לזה, דאין ספק מוציא מידי ודאי עכ"ל ודו"ק.

28. חדושי הרשב"א מסכת חולין דף י עמוד ב

ודילמא כגון שיצא דרך אחוריו, ה"ה דהו"מ למימר כגון שהחזיר פניו אל הבית אחר שיצא וראה שלא חסר.

א. דף על הדף מסכת חולין דף י עמוד א

בגמ': שיבר בה עצמות אפילו כל היום אין ספק מוציא מידי ודאי. הבעל המאור ז"ל כתב וז"ל: "ודוגמתו במדרש אגדה אמר להן יהודה לאחיו, המתינו לו לזקן עד שתכלה פרוטה מן הבית כדכתיב ויהי כאשר כלו לאכול את השבר, אמר לי' יהודה ליעקב אם אין בנימין הולך עמנו כולנו מתים ברעב, ואם הוא הולך עמנו שמא ימות שמא לא ימות, מוטב נניח את הודאי ונתפוס את הספק עכ"ל. וע"ש שכתב שזהו אותו הסברא של אין ספק מוציא מידי ודאי.

וביאר החתם סופר בדרשות (דף צ' טור ד') סברת יעקב אבינו ע"ה, דתפיסת בנימין אין זה ספק אלא ג"כ ודאי דתרי זימני הויה חזקה, והרי אמו כבר מתה, וגם אחיו שניהם מתו בדרך, א"כ סכנתו קרוב לוודאי, אבל יהודה ס"ל תלתא זימני הוי חזקה, א"כ סכנת בנימין הוי רק ספק, ולכן הי' סובר יהודה דאין ספק מוציא מידי ודאי עכד"ק.

הרשב"א שם (ד"ה אמר) פי' דס"ל לר"ח דהואיל ועצם מצוי לפגום ועוד אינו מצוי לפגום, לפיכך תולין שנפגם בעצם ולא בעור.²¹³

ובפשוטו יש לתמוה ע"ד הרשב"א, דהא עיקר הך דינא דתולין לא נאמרה אלא בדרבנן. דהנה איתא ביבמות (פב.) "שתי קופות א' של חולין וא' של תרומה ולפניהם שתי סאין א' של חולין וא' של תרומה ונפלו אלו בתוך אלו הרי אלו מותרים, שאני אומר תרומה לתוך תרומה נפלה וחולין בתוך חולין נפלו." ומבואר שם דלא אמרינן הכי אלא בתרומה בזמן הזה דהרי מדרבנן. וא"כ היאך אפשר לתלות בנידון דידן שנפגמה הסכין בעצם והשחיטה כשירה, הא הוי ספיקא דאורייתא, ואין תולין להקל בדאורייתא.

והנראה בזה, דשאני דין תלייה בב' קופות מדין תלייה בסכין. דהתם בב' קופות יש ספק השקול, דאפשר שנפל האיסור לסאה זו או לסאה זו, ואין שום סברא לומר שנפל לא' ולא לשניה. ומעתה הואיל וא"א לברר המציאות, ממילא כל דין התלייה הוא רק בתורת הכרעה כיצד לנהוג במקום ספק, וכל תלייה שאינה אלא הכרעה והנהגה בעלמא לא מהניא אלא בדרבנן. אבל הכא בסכין התלייה היא בתורת בירור, דהואיל וקרוב לודאי הוא שנגעה בעצם המפרקת אמרינן דמסתמא נגעה בו ונפגמה ממנו. וכל כה"ג שהתלייה מהניא לברר המציאות ולבטל את הספק שפיר מהניא אפי' בדאורייתא. ודמי להא דאמרינן לעיל (ט.) שאם בא זאב ונטל בני מעיים והחזירן כשהן נקובין אין חוששין שמה במקום נקב ויהי טריפה, אלא תלינן שהזאב נקבם. והתם אין התלייה בתורת הכרעה אלא בתורת בירור, דלעולם ליכא ספק אלא אמרינן דמסתמא הזאב נקבם, ומש"ה אע"ג דספק טריפה הוי ספק דאורייתא, מ"מ תלינן להקל. ומעין זה י"ל לגבי התלייה דסכין, דחשבינן ליה כבירור שנפגמה הסכין מעצם המפרקת.²¹⁴

סימן לו

השוחרט בסכין ונמצאת פגומה

כתב השו"ע (סי' יח ס"א) "השוחרט בסכין בדוקה ונמצאת פגומה הרי זה נבילה, אפי' נגע בעצם המפרקת אין תולין שנפגמה בו אחר שחיטה, אלא חיישינן שמא בעור נפגמה ונמצא שחרט בסכין פגומה." ומקורו מגמ' חולין (י.) "איתמר השוחרט בסכין ונמצאת פגומה אמר רב הונא אפי' שיבר בה עצמות כל היום פסולה חיישינן שמא בעור נפגמה, ורב חסדא אמר כשירה שמה בעצם נפגמה. בשלמא ר"ה כשמעתי, אלא ר"ח מ"ט. אמר לך עצם ודאי פוגם עור ספק פוגם ספק לא פוגם, הוי ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי וכו'." ומסקינן שם (י.) "והילכתא כוותיה דר"ה כשלא שיבר בה עצם, והילכתא כוותיה דר"ח כששיבר בה עצם. מכלל דר"ח אע"ג דלא שיבר בה עצם. אלא במאי איפגם, אימא בעצם דמפרקת איפגם."

ולכאורה שיטת רב הונא ניחא טפי, דהואיל ובהמה בחייה בחזקת איסור עומדת, והכא יש ספק שמא בעור נפגמה, א"כ מסתבר דניחיל לחומרא דספיקא דאורייתא לחומרא והעמד בהמה על חזקתה. וצ"ע בדעת רב חסדא. ועיי"ש בתוס' (ד"ה סכין) שפי' לדיעה א' דס"ל לר"ח דעצם ודאי פוגם, וממילא ליכא ספק כלל, ואף אם לא שיבר בה עצמות, מ"מ קרוב לודאי שבעצם המפרקת נפגמה, וממילא שחיטתו כשירה. אולם

213 ועיי"ש בש"ך (ס"ק כב) שהביא בשם הרא"ה שאף רב הונא לא החמיר אלא מדרבנן, אבל מה"ח מודה הוא דשחיטתו כשירה משום דודאי מסתבר יותר לתלות פגמת הסכין במפרקת ולא בעור.

214 והעיר הר"צ שכתב שליט"א דלכאורה עיקר מוח' ר"ה ור"ח היא במאי דקיי"ל דרובא וחזקה רובא עדיף – האם היינו דוקא ברוב בריא, דאילו רוב גרוע וחזקה שקולים הם ונרון כספק, או דילמא אף ברוב גרוע אמרינן דרובא וחזקה רובא עדיף. ועיין עוד בזה ב"מסורה" (ח"א עמ' עא).